

ODMEVI NA DOGODKE

OKROGLA MIZA »BIBLIOTERAPIJA – KDO ALI KAJ, S KOM IN ZA KOGA?«

Okrogla miza »*Biblioterapija – kdo ali kaj, s kom in za koga?*« je potekala 21. maja 2014 na sejmu akademske knjige Liberac v organizaciji Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in Bralnega društva Slovenije. Namen okrogle mize tokrat ni bil predstaviti biblioterapijo kot dejavnost, temveč opredeliti pojem, kot se pojavlja v slovenskem prostoru, in razmejiti sorodna poimenovanja.

Na dogodek smo povabili sogovornike, ki nam iz prakse in teorije lahko pomagajo razjasniti dileme. Moderatorica je pridobila tudi mnenji dveh ustreznih ministrstev o tem, ali je biblioterapijo primerno izvajati v šolah in kdo je primerno usposobljen za izvajanje. Z Ministrstva za zdravje so sporočili, da biblioterapija ne sodi niti med registrirane zdravstvene niti med zdravilske dejavnosti, zato se do nje ne opredeljujejo. Z Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport pa so nas napotili na svetovalke Zavoda RS za šolstvo.

V šolah poleg uporabe pri pouku delamo s knjigami na različnih področjih: za motivacijo, z njimi prebijamo led v težavnih pogovorih, uporabljamo jih ob sve-tovalnem delu, z njimi razvijamo komunikacijske spretnosti učencev in dijakov, poglobljamo literarnoteoretično in zgodovinsko znanje in razgledanost ali preprosto spodbujamo mlade k bralnemu užitku. Vse te dejavnosti so zelo dobrodošle, spodbudne in zaželenne.

Namen okrogle mize je bil, da bi natančneje razmejili pomen besede biblioterapija od sorodnih pojmov, kot so: bibliosvetovanje, bibliopreventiva, pogovor o knjigah, bralni krožek. V *Bibliotekarskem terminološkem slovarju* (2009: 51) je biblioterapija opredeljena kot »psihološka metoda zdravljenja z branjem [ali] odpravljanje poškodb obolelega knjižničnega gradiva«. V spodnjih zapisih so udeleženci povzeli svoja razmišljanja. Zapisi so razvrščeni po zaporedju, kot so gostje sedeli ob pogovoru, in vrstni red ne predvideva nikakršne vrednostne sodbe o zapisanem.

FRANCE PROSNIK, mag. klin. psihologije, varuh bolnikovih pravic

Besede terapija pogosto ne jemljemo čisto zares. Kot v primeru aromaterapije ali pa talasoterapije je to lahko del zdraviliško obarvane turistične ponudbe iz bogate zaloge hotelskega turizma. Vsakomur je jasno, da tu ne gre za znanstveno preverjene metode zdravljenja, ampak za nudenje ugodja in kolikor toliko aktivno izrabo prostega časa. Niso pa izključeni pozitivni učinki na telesno in duševno počutje. Vse te dejavnosti zajamemo s pojmom alternativna medicina, le nekatere izmed teh praktik pa so že in bodo tudi v bodoče prodrle v uradno medicino.

V krogu uradnega nabora terapevtskih metod, ki jih priznava zdravstvena zavarovalnica in jih je mogoče dobiti na recept, biblioterapije ne najdemo. Prav tako v Sloveniji nimamo nikogar, ki bi imel uradno licenco biblioterapevta. Je pa kar nekaj psihoterapevtov in psihiatrov, ki v svoje delo vključujejo tudi izbrano knjižno gradivo in jim to v skladu z njihovo specifično psihoterapevtsko orientacijo služi kot dragocen pripomoček v diagnostični in terapevtski fazi pomoči posameznikom in skupinam s psihičnimi težavami.

Pot do psihoterapevta je v Sloveniji odprta, ni pa niti lahka niti kratka. Poenostavljeno povedano pomeni nekajletni študij, ki vključuje tudi delo na sebi in delo z bolniki pod vodstvom mentorja ali supervizorja.

Velik razmah skupinskih bralnih aktivnosti prinaša s seboj tudi potrebo po razmejitvi formalnih kompetenc, ki so povezane z vprašanjem, do kod je varno in neogrožajoče za osebnostno integriteto voditi dogajanje na takšnem srečanju. Tokratni posvet v Ljubljani je odprl tudi to dilemo, ni pa je uspel za vse udeležence prepričljivo zaključiti.

Svoj pogled na to vprašanje podajam na osnovi izkušenj s terapevtskimi skupinami staršev otrok s posebnimi potrebami. V srednji fazi obravnave kot bralno gradivo uporabljam pravljico *Čarovnikova hči* (Tomažič 1990). Po prebrani pravljici udeleženci narišejo ali skicirajo prizor, ki jih je najbolj nagovoril. Na »vročem stolu«² zatem posameznik ob podpori svoje skice verbalizira svoj doživljaj. V vsaki skupini kakšna mama ali oče opisuje prizor, kjer sta čarovnikova hči in grofič zadnjo noč v koči čarovniškega para in hči ve, da spet pripravljata neko hudobijo (stran 25). Udeleženec izraža svoje ogorčenje nad takšnim ravnanjem staršev, drugi prisotni se odzivajo suportivno, empatično, želijo razviti diskusijo. V bralnem krožku je to dobra in koristna tema za izmenjavo pogledov. V terapevtskem procesu pa posežem v dogajanje, blokiram ostale udeležence in dam možnost protagonistu, da spregovori več o svojih čustvih in jih poveže s svojimi nekdanjimi doživetji, kolikor je pripravljen in zmore v sedanjem trenutku. Pravljica ozaveščeno postane zgodba o njegovem življenju in trpljenju.

Bralni krožek pogloblja razumevanje in doživljanje literarnega dela in s tem tudi spodbuja osebnostno rast v vseh starostnih obdobjih, terapevtsko branje pa je usmerjeno v druge cilje.

mag. DARINKA NOVAK JERMAN, psihologinja in šolska svetovalna delavka na Gimnaziji Bežigrad

Področje šolskega svetovalnega dela obsega dejavnosti pomoči, razvojno preventivne aktivnosti ter sodelovanje pri načrtovanju in evalvaciji aktivnosti na ravni šole. Prvenstveno je namenjeno učenkam in učencem, širše pa njihovim staršem in učiteljem. Opravljajo ga z zakonodajo predpisani profili strokovnjakov (psihologi, pedagogi, socialni delavci ...), ki upoštevajo strokovna etična načela. V ospredju je pomoč otroku pri njegovem telesnem, osebnostnem in socialnem razvoju. Ker je obdobje odrasčanja pri posamezniku izredno intenzivno usmerjeno v iskanje lastne identitete, lahko prinaša veliko stisk in problemov, ki se v šoli pogosto kažejo kot težave z učenjem, odnosi v razredu, konflikti s starši in učitelji, vedenjskimi težavami in še bi lahko naštevali. Svetovalni delavec preko pomoči učencu vstopa v interakcijo z njegovimi učitelji ter starši in poskuša pomagati z vzpostavljanjem širše mreže pomoči. Ves čas pri tem upošteva smernice za svetovalno delo v

vzgojnoizobraževalnih institucijah, ki ne vključujejo klinično terapevtskega dela. Terapevtska pomoč se izvaja v klinični praksi, kjer delujejo specialisti klinične psihologije in (pedo)psihiatri. Postopek terapevtskega dela vsebuje bistveno drugačen proces dela kot svetovanje, saj se najprej zbere anamnestične podatke, izvede potrebna testiranja, postavi diagnozo za določeno motnjo in glede na to izvaja ustrezen postopek psihoterapije. V skladu z etičnim kodeksom Društva psihologov Slovenije je nesprejemljivo izvajanje terapije izven teh okvirov, ker lahko učencu in njegovi družini povzroča negativne posledice. Terapija kot oblika pomoči ne sodi v program svetovalnega dela na področju vzgojno-izobraževalnega dela. Svetovalni delavec lahko ob ugotovljenih težavah staršem in otroku predlaga iskanje ustrezne psihoterapije v za to usposobljenih institucijah. Odločitev in vključitev v terapevtski proces je svobodna izbira staršev in otroka.

Kot del svetovalnega procesa pri pomoči posameznemu učencu se lahko zaradi zgoraj naštetih razlogov izvaja le bibliosvetovanje, ki mora biti izvedeno s soglasjem staršev. Pri tem se lahko interdisciplinarno vključijo v ta proces pedagoški delavci (knjižničarji, učitelji), ki poznajo razvoj otroka ter strokovno ustrezno svetujejo izbrano literarno delo. Ob tem se učenca spremlja in vodi ustrezna dokumentacija o obravnavi v svetovalni službi. Literarno delo mora biti skrbno izbrano v smeri dodatne opore in pomoči za usmerjanje celostnega razvoja učenca. Posebej moramo biti pozorni pri načrtovanju, spremljanju in evalvaciji teh oblik dela, ker morajo vedno biti v ospredju učenčeve emocionalne, socialne in kognitivne osebnostne lastnosti. V primeru otrok s posebnimi potrebami je tovrstno svetovanje vključeno v individualiziran program dela kot dodatna strokovna pomoč in pri njej sodeluje specialni pedagog.

Na ravni šole v širšem smislu se lahko izvaja bibliopedagoško delo oz. bibliopedagoške ure, ki so namenjene poglobljanju določenih vsebin znotraj posameznih predmetov ali v smislu razvojno preventivnega dela za boljšo klimo, kulturno vzgojo ali doseganje specifičnih ciljev, ki si jih je šola zadala v letnem delovnem načrtu. V te oblike aktivnosti je zaželeno vključiti večje skupine otrok in njihovih staršev. Načrtuje, spremlja in evalvira se jih interdisciplinarno oz. medpredmetno skozi obdobja šolskega leta. Z različnimi oblikami (krožki, bralne urice, pogovori o literarnem delu, okrogle mize ...) predstavljajo pomembno obogatitev vzgojno-izobraževalnega dela posamezne šole, ki vključuje vse deležnike, od učencev, učiteljev, strokovnih delavcev, staršev, starih staršev ... Z bibliopedagoškim delom vsestransko podpiramo in spodbujamo razvojno preventivno pomoč učencem, staršem in tudi učiteljem.

Z dobro vodenim bibliosvetovanjem na individualni ravni ter z bibliopedagoškim delom na širši ravni, ki je interdisciplinarno zasnovano, prispevamo k celostnemu razvoju učencev, družin, učiteljev ter strokovnih sodelavcev.

dr. SONJA PEČJAK, Oddelek za psihologijo Filozofske fakultete v Ljubljani

Moj psihološki razmislek na okrogli mizi BDS »Biblioterapija – kdo ali kaj, s kom in za koga?« je šel v dve smeri: prvič, k ustreznosti uporabe izraza »biblioterapija« v šolah in drugič, k vprašanju, kdo je kompetenten za izvajanje te terapije.

Dobro izhodišče za iskanje odgovora na obe zgoraj izpostavljeni nalogi daje ena največkrat citiranih opredelitev biblioterapije Hynesa in M. Haynes-Barry (1986: 17), ki pravi, da:

... pri biblioterapiji usposobljen terapevt uporablja vodeno diskusijo, s pomočjo katere pri kliničnih in razvojnih udeležencih dosega integracijo čustvenega in kognitivnega odziva na izbrano literaturo s ciljem doseganja kvalitativnih sprememb na čustvenem, vedenjskem, kognitivnem in/ali socialnem področju življenja (podčrtala S. P.).

Preprosteje rečeno – gre za terapijo s knjigami oz. ob knjigah.

Med profesionalnimi oblikami nudenja pomoči posameznikom najpogosteje srečamo tri oblike: terapijo, svetovanje in pogovor (Pečjak, Košir 2012). Ker govorimo o rabi izraza »terapija«, naj opozorim, da ima ta v psihološki stroki jasno orisane meje, ki jih izpostavlja tudi zgornja opredelitev. Če izpostavim le dve ključni:

- terapija vključuje delo s klinično populacijo (za katero je značilna patologija) in zato le retorično vprašanje: Predstavljajo učenci osnovne ali srednje šole res klinično populacijo?
- terapija označuje globlji poseg v različna področja posameznikove osebnosti (kognitivno, socialno, čustveno in končno tudi vedenjsko področje). Pa spet vprašanje: Ali danes t. i. »biblioterapevti« v šolah res dosegajo globlje spremembe na teh področjih?

Psihološki odgovor na prvo in drugo vprašanje je jasen NE. Učenci v šoli ne predstavljajo klinične populacije, tiste redke učence z nakazano patologijo pa obravnavajo za to specializirane ustanove. Popolnoma se strinjam s kolegi, ki so zapisali, da je »biblioterapija za šolsko okolje neprimerna« (Zabukovec, Resman, Furlan 2007: 63). Zato šolski knjižničarji določenih oblik dela z učenci ne morejo poimenovati tako, kot se »jim zdi« (kot biblioterapijo), pač pa strokovno korektno, ker strokovno delujejo v javni izobraževalni inštituciji.

Glede na na okrogli mizi opisan način dela šolskih knjižničarjev z učenci, menim, da je za opisane načine dela primernejši izraz »pogovor ob knjigi«.

Drugo moje razmišljanje je bilo povezano s tem, kdo je kompetenten za izvajanje »prave« biblioterapije. Iz opredelitve biblioterapije zgoraj izhaja, da je to usposobljen terapevt, kar pa šolski knjižničarji s končanim študijem bibliotekarstva gotovo niso. Nobene zakonske podlage nimajo – niti v *Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoji in izobraževanju* (Uradni list RS, št. 12/1996), v katerem piše, da šolski knjižničar pripomore k nastajanju in oblikovanju gradiva za bibliosvetovanje in ne, da je izvajalec bibliosvetovanja, niti v *Enotnem obveznem programu šolskih knjižnic* (Novljan, Steinbuch 1996), iz katerega izhaja, da šolski knjižničar učencem svetuje ob izposoji gradiva tako, da jih motivira ter jih usmerja pri iskanju informacij in gradiv.

Po drugi strani pa učni načrt pedagoškega študijskega programa druge stopnje Šolsko knjižničarstvo ne vsebuje kompetenc, potrebnih za opravljanje tovrstne dejavnosti, niti ne daje znanj s tega področja, kar je razvidno iz predmetnika (glej <http://www.ff.uni-lj.si/1/Oddelki-in-studij/Oddelki/Oddelek-za-bibliotekarstvo-in-formacijsko-znanost-in-knjigarstvo/Druga-stopnja.aspx>).

mag. TANJA BEZIĆ, vodja področne skupine ZRSŠ za svetovalno delo vrtcih, šolah in domovih

Stališče svetovalk področne skupine za svetovalno delo na Zavodu RS za šolstvo o vlogi in pomenu biblioterapije v vzgojno-izobraževalnem delu vrtca oz. šole:

Z ozirom na naše razumevanje biblioterapije (Zabukovec, Resman, Furlan 2007: 63; Burkeljca 2011: 243–248), kot metode, ki ima v svojem najširšem razumevanju dokazano visok potencial tako za celostni osebni razvoj (kognitivni, emocionalni, vrednotni, socialni), za razvojno-preventivno delo kakor tudi v procesih pomoči otrokom in učencem/dijakom (in seveda tudi odraslim), menimo, da je njeno uporabo v vrtčevskem in šolskem okolju smiselno vsestransko podpreti, spodbujati in primerno vrednotiti.

Pri tem pa se zavzemamo za to, da jo izvajajo ustrezno usposobljeni strokovni delavci, ki tudi sicer izpolnjujejo pogoje za izvajanje vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcih in šolah, kar edino lahko zagotovi, da ostane razvojno in svetovalno naravnana in v tem smislu omejena na razvojne in razvojno-preventivne vidike vzgojno-izobraževalnega dela in da ne zdrsne v klinično terapevtsko smer. Terapija kot metoda ne spada v program rednega izobraževanja oz. ni del splošnega vrtčevskega oz. šolskega kurikula. Seveda pa je lahko element dodatne strokovne pomoči za otroke oz. učence s posebnimi potrebami in za njeno izvajanje so tedaj predpisani tudi ustrezni kadrovske pogoji.

Če pa želimo izkoristiti njene potenciale za vse otroke in učence, to pomeni, da mora biti dostopna za vse, posameznim skupinam ali posamezniku pa se jo ponudi le kot del svetovalnega procesa, seveda s soglasjem staršev. Mislimo, da je v prvem primeru primeren izraz za uporabo elementov biblioterapije v pedagoškem delu – bibliopedagoško delo, za primer uporabe v svetovalnem procesu pa bibliosvetovanje, ki ga priporočajo tudi Zabukovčeva, Resman in Furlanova (2007). O njenem izvajanju se vodi predpisana pedagoška dokumentacija in v primeru, če je del svetovalnega procesa, tudi dokumentacija o obravnavi otroka oz. učenca v svetovalni službi.

Posamezni elementi različnih znanstveno dokazanih uspešnih terapevtskih pristopov se tudi sicer lahko uporabljajo v vzgojno-izobraževalnem in svetovalnem delu znotraj vrtcev in šol (poučevanje, bibilopedagoško delo, svetovalno delo). Kakor velja tudi za druge oblike vzgojno-izobraževalnega dela, pa je največja korist teh pristopov tedaj, kadar gre za skupno in interdisciplinarno zasnovano delo različnih strokovnjakov (svetovalni delavec, knjižničar, učitelj), kadar je usmerjena v potrebe in želje otrok in učencev, kadar so le ti v središču načrtovanja, spremljanja in tudi vrednotenja rezultatov. Skratka, kadar z njimi prispevamo k celostnemu razvoju otrok in učencev.

Strinjamo se s stališčem MIZŠ, da naj se tudi z naslovom vzgojno-izobraževalne ali svetovalne dejavnosti z elementi biblioterapije jasno pokaže, da gre za širše vzgojno-izobraževalne cilje, med katere spadajo tudi emocionalni, socialni, vrednotni in ne le kognitivni cilji. Kadar pa gre za dejavnost pomoči, naj ta ostane na nivoju svetovanja in naj poteka v ustreznem soglasju s starši. Seveda pa je nujen pogoj za njeno uporabo ustrezna strokovna usposobljenost bodisi učitelja, svetovalnega delavca ali knjižničarja. Če pa se izvaja kot terapija, je to mogoče edino v okviru z odločbo predpisane dodatne strokovne pomoči kvalificiranega strokovnjaka.

**SABINA BURKELJCA, prof. slovenščine in univ. dipl. bibliotekarka
na OŠ Rodica, Domžale**

Z biblioterapijo sem se srečala po študiju, ko sem že bila zaposlena v šolski knjižnici. Učitelji so prihajali po leposlovje, ki bi jim pomagalo pri problemskih

pogovorih v razredu. Zagotavljali so, da jim zgodba pomaga, da se lahko bolje soočijo s tematiko. Povod za ukvarjanje z biblioterapijo je bila tudi prepoznana terapevtska moč leposlovja pri pouku književnosti (več o tem v Lah 2010) in tudi ob prepoznavanju terapevtske moči leposlovja v šolski knjižnici.

Klinična biblioterapija ali bibliosvetovanje vključuje terapevtske metode z namenom, da se rešujejo resni čustveni problemi. Učitelji pa naj bi v večji meri prakticirali razvojno biblioterapijo, ki spodbuja posameznikov razvoj in osebnostno rast. Na ta način lahko bibliosvetovanje deluje tudi kot preventiva, saj lahko prepreči hujše probleme ali pa celo nakaže rešitve, preden se problemi šele pojavijo, kar pomeni, da bralce že ozavešča ./../ (Herbert & Kent 2000, citirano po Zabukovec 2010).

Biblioterapija je interdisciplinarna, z njo se ukvarjajo medicina, psihologija, bibliotekarstvo, književnost, (socialna) pedagogika idr.; dejstvo je, da je ne moremo jemati zgolj kot terapijo v medicini in psihologiji. Biblioterapije se lotevamo različni profili ljudi, od knjižničarjev, učiteljev književnosti, (socialnih) pedagogov, psihologov, psihiatrov ... Vsak ima svoje strokovne pristojnosti, etiko in strokovna znanja, drugačno ciljno skupino, drugačno pot, usmeritve, pristope in doprinose. V šoli bi se lahko človek, ki se s tem ukvarja, imenoval šolski biblioterapevt (bibliosvetovalec), dejavnost pa šolska biblioterapija (bibliopreventiva ali bibliosvetovanje). Najpomembnejše se mi zdijo medsebojno sodelovanje in podpora ter zaupanje različnih strok.

Glede na cilje, ki jim lahko sledimo, imamo več vrst biblioterapije. V šoli je najbolj uporabna razvojna biblioterapija, katere cilj je spodbujanje osebnostne rasti in razvoja učencev. Zato bi jo lahko poimenovali tudi bibliosvetovanje, saj ima predvsem preventivni značaj (prav tam).

V *Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika* (2012) pa je pojem biblioterapije opredeljen kot

... zdravljenje, zlasti čustvenih težav, z branjem ustreznih knjig: razvojna interaktivna biblioterapija pomeni uporabo literature, pogovor o njej in kreativno pisanje kot pomoč pri rasti in razvoju pa tudi kot preventivo za mentalno zdravje (podčrtala S. B.).

Prav ta, preventivni vidik, smo zasledovali na Osnovni šoli Rodica. Pod okriljem ZRSŠ smo izvedli inovacijski projekt, ki naj bi osvetlil in opomenil terapevtsko oz. zdravilno moč literature, *Biblioterapija kot preventivna dejavnost v osnovni šoli (2007–2009)* in tudi v okviru mednarodnega projekta Comenius Regio – Bibliopreventiva (Biblioprevention). Prispevki sodelujočih so dostopni v dveh publikacijah: *Čudežnost besed: bibliopreventiva* (2010) ter *Projekt Comenius Regio: bibliopreventiva* (2011). Projekt je dobil nacionalno priznanje Jabolko kakovosti v letu 2011.

Dr. Vlasta Zabukovec je zapisala:

Prepričana sem, da ima biblioterapija ali bibliosvetovanje, kakorkoli jo že imenujemo, mesto v šoli. Branje knjig, pogovor o vsebini, odkrivanje življenjskih problemov, iskanje rešitev in predvsem osebnostna rast – to vse je tisto, kar naj bi sodobna šola spodbujala. Samospoznavanje, sodelovanje z drugimi, razvijanje komunikacijskih spretnosti in predvsem iskanje rešitev bodo za učence dobra življenjska popotnica (Zabukovec 2010).

Zapisi izpričujejo, da so mnenja glede terminologije v slovenskem prostoru zelo raznolika. Strogo odmerjen čas 60 minut za to okroglo mizo nikakor ni bil dovolj, da bi dileme lahko razjasnili. Da bi vsi strokovni delavci, vključeni v vzgojno-izo-

braževalno in svetovalno delo z učenci in dijaki, lažje našli skupni jezik, bo tako potrebno še kar nekaj usklajevanja. Strokovnjaki, dobro podkovani v psihologiji, ki poznajo tudi prednosti in pasti pravega terapevtskega dela, so izpostavili težave, ki jih nejasna terminologija lahko povzroča – vključno s poseganjem na področja, za katera nismo ustrezno usposobljeni, in za morebitne pravne zadrege, v katere nas tako delo lahko privede. Zato organizatorji predlagamo natančno razmejitev z upoštevanjem splošno sprejetega pomena besede terapija v strokovni terminologiji, ki najpogosteje vsebuje klinično prakso. Bralno društvo Slovenije si bo še naprej prizadevalo razjasniti zagate.

Literatura in viri

Bibliotekarski terminološki slovar, 2009. Ljubljana: ZBDS, NUK.

S. Burkeljca, 2011: Knjige nam pomagajo živeti. Izkušnje z biblioterapijo v šoli. *Šolska knjižnica* 21/4, 243–248.

S. Burkeljca, 2010: Branje pomembno vpliva na sočutje in strpnost ter prispeva k oblikovanju človekove osebnosti. V: *Čudežnost besed: bibliopreventiva: zbornik ob mednarodni konferenci o biblioterapiji/bibliopreventivi*. Domžale: Občina. 33–41.

M. A. Hynes in M. Haynes-Barry, 1986: *Bibliotherapy: the interactive process*. Boudler, London: Westview Press.

K. Lah, 2010: (Biblio)terapevtski procesi med poukom književnosti. V: *Čudežnost besed: bibliopreventiva: zbornik ob mednarodni konferenci o biblioterapiji/bibliopreventivi*. Domžale: Občina. 43–51.

S. Novljan in M. Steinbuch, 1996: *Šolska knjižnica v izobraževanju (za 21. stoletje): analiza stanja šolskih knjižnic z usmeritvami razvoja*. Ljubljana: NUK.

S. Pečjak in K. Košir, 2012: *Šolsko psihološko svetovanje*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo.

Slovar novejšega besedja slovenskega jezika. 2012. Ljubljana: ZRC, ZRC SAZU. (Slovarji).

J. Tomažič, 1990: *Pohorske pravljice*. Celje: Mohorjeva družba. (Mladinska knjižnica, 4).

V. Zabukovec, M. Resman in M. Furlan, 2007: Bibliosvetovanje (biblioterapija) v šoli. *Pedagoška obzorja* 22/3–4, 63–77.

V. Zabukovec, 2010: Kako nam lahko biblioterapija obogati življenje? V: *Čudežnost besed: bibliopreventiva: zbornik ob mednarodni konferenci o biblioterapiji/bibliopreventivi*. Domžale: Občina. 9–13.

Zakon o organizaciji in financiranju v vzgoji in izobraževanju, 1996. *Uradni list RS*, št. 12/1996.

*Prispevke je zbrala in uredila moderatorka
mag. Savina Zwitter, predsednica Bralnega društva Slovenije*